דְּ֭אָמַר חָכְמִי – וכי כך ההלכה, והלא כשם שאדם ששורו המית שור אחר, מקבל הניזק את נבילת השור, ומוסיף לו המזיק את ההפרש, כך צריך להיות הדין בגרזן, וְשָׁתְיקִ֥ת רַ֛ב, ומשתיקתו משמע שהסכים עם דבריהם. מסיקה הגמרא: וְהִלְכְתָ֗א כְּרַ֤ב כַּהֲנָא֙ וְרַ֣ב אַסִּ֔י, דְּמַהְדַּ֖ר לֵ֣יהּ תַּבְרֵ֑יהּ – שהשואל יחזיר למשאיל את שברי הגרזן, וּמְמַלְיָ֖א לֵ֥יהּ דְּכִ֛י מָלְא֖ – ויוסיף וימלא לו לשווי של הגרזן השלם, והמשאיל יטרח למכור את השברים ולקנות גרזן חדש.

חוזרת הגמרא לדון בדין מתה מחמת מלאכה: הַהוּא֙ גַּבְרָ֣א דְּשָׁאֵ֔יל דְּוָולָ֖א [–דלי להשקאת שדה] מַחְבְּרֵ֑יהּ, וְאִיתְּבַ֖ר – ונשבר הדלי. אָתָ֣א לְקַמֵּ֔יהּ דְּרַ֖ב פָּפָּ֑א לשאול האם צריך לשלם, אָמַ֥ר לֵ֛יהּ רב פפא, אַיְיתֵ֥י סַהֲדֵ֖י דְּלָ֣א שָׁנִ֑ית בֵּ֣יהּ – הבא עדים שלא פשעת ושינית במלאכת הדלי, וְאִיפְּטַ֖ר, משום שדינו כמתה מחמת מלאכה שפטור.

מעשה נוסף: הַהוּא֙ גַּבְרָ֣א דְּשָׁאֵ֔יל שׁוּנְרָ֖א מַחְבְּרֵ֑יהּ – שאל חתול מחבירו כדי לכלות עכברים שברשותו, ולבסוף חָבַ֥ר עֲלֵ֛יהּ עַכְבְּרֵ֖י וְקָטְלוּהוּ – התחברו והתקבצו העכברים על החתול, והרגוהו. יָתֵ֥ב רַ֛ב אַשֵׁ֖י וְקָמְיַבְּעֵ֣יא לֵ֑יהּ כִּ֣י הַאי֩ גַּוְונָ֨א מַאי, כִּ֤י מָתָה֙ מֵחֲמַ֣ת מְלָאכָ֔ה דְּמֵי – האם נחשב שהחתול מת מחמת המלאכה ופטור [שהרי היה צריך לכלות העכברים], אוֹ֖ לֹ֑א. פושטת הגמרא: אָמַ֥ר לֵ֛יהּ רַ֖ב מָרְדְּכַ֣י לְרַ֣ב אַשֵׁ֑י, הָכִ֣י אָמַ֤ר אַבִּימִ֙י מֵהָגְרוֹנְיָ֔א, מְשָׁמֵ֖יהּ דְּרַבָּ֑א, משל למה הדבר דומה, לְגַבְרָ֣א דְּנָשֵׁ֔י קָטְלוּהוּ – לגבר שנשים הצליחו להורגו, לֹ֥א דִּינָ֛א וְלֹ֥א דַּיָּנָ֖א – אין דין ואין דיין. כלומר, כשם אין ספק וערעור על כך, שהיה לגבר להתגבר על הנשים ולא ליפול בידן, כך לא היה לשואל לחשוש שהחתול יפול בידי העכברים, ולכן לא נחשב הדבר שפשע בו, אלא נחשב כמת מחמת מלאכתו, ופטור השואל.

אִיבָּ֣א דְּאָמְרֵ֔י – יש אומרים שהמעשה היה באופן אחר, שהחתול אָכִ֖יל עַכְבְּרֵ֣י טוּבָ֑א – אכל הרבה עכברים, וְחָבִ֥יל – וכתוצאה מכך נתחמם וּמֵ֖ית. יָתֵ֥ב רַ֛ב אַשֵׁ֖י וְקָא מְעַיֵּ֣ין בָּ֑הּ כְּהַאי גַּוְונָ֨א מַאי, האם נחשב שהחתול מת מחמת מלאכתו, שהרי היה עליו לכלות את העכברים, או לא. פושטת הגמרא: אָמַ֥ר לֵ֛יהּ רַ֖ב מָרְדְּכַ֣י לְרַ֣ב אַשֵׁ֑י, הָכִ֣י אָמַ֤ר אַבִּימִ֙י מֵהָגְרוֹנְיָ֔א, משל למה הדבר דומה, לְגַבְרָ֣א דְּנָשֵׁ֔י קָטְלוּהוּ – אדם שבעל הרבה בעילות, ומפני כך מת, לֹ֥א דִּינָ֛א וְלֹ֥א דַּיָּנָ֖א, וכשם שאין ספק וערעור על כך, שלא היה לו לחשוש שימות מחמת בעילות אלו, כך לא היה לשואל לחשוש שהחתול ימות מחמת אכילת העכברים, ואין נחשב הדבר לפשיעה, אלא נחשב כמת מחמת מלאכתו שהיה עליו לאוכלם, והשואל פטור.

אָמַ֣ר רָבָ֔א, הַאי מַאן דְּבָעֵ֣י לְמִישְׁאַ֔ל מִידֵּ֖י מֵחַבְרֵ֑יהּ – אדם שרוצה לשאול דבר מחבירו, וְלִיפְּטַ֣ר באונסים, נֵיתֵ֔א לֵ֖יהּ – שיאמר השואל למשאיל בשעה ששואל ממנו, אַשְׁקְיֵ֥ין מַ֛יָּא – השקני מים, דְּעל ידי כך חָזֵ֥י שְׁאֵילָ֖ה בְּבָעָלִ֑ים, שהרי הוא משרתו בשעת השאלה. וְאִי פַּקֵּ֖חַ הוּא – המשאיל, נֵיתֵ֔א לֵ֖יהּ – שיאמר לשואל, שָׁאֵ֥יל בְּרֵישָׁ֛א וַהֲדַ֥ר אַשְׁקְיֵ֖ין – קודם תשאל את החפץ ואחר כך אשקך, כדי שתהיה השאלה שלא בבעלים, ואף שאחר כך עושה מלאכה עבורו אין זו שאלה בבעלים, וחייב השואל באונסים.

הגמרא מביאה מקרים נוספים שבהם נחשבת השאלה כשאלה בבעלים: אָמַ֣ר רָבָ֔א, מַקְרֵ֥י דַּרְדְּקֵ֖י – מלמד תינוקות, שָׁתָ֑לָא – הנוטע כרמים לבני העיר, טַבָּ֖חָא – שוחט ובודק, וְאוּמָּנָ֥א – אומן המקיז דם, סַפָּ֛ר מָתָ֖א – העושה תספורת לבני העיר, כּוּלְּהוֹ֙ – כל אלו, בְּעֵ֣ידִּ֔י עֲבִידְתַּ֖יְיהוּ – אם שאל מהם חפץ בזמן עשיית מלאכתם, כְּשְׁאֵילָ֥ה בְּבָעָלִ֖ים דָּמוּ, כיון שהם שכורים למלאכת בני העיר בשעת השאלה.

התבאר שמלמד תינוקות נחשב שואל לאביהם של התינוקות, דנה הגמרא האם כל רב נחשב שאול לתלמידיו: אָמְרוּ֙ לֵ֣יהּ רַבָּ֔נָן – התלמידים לְרָבָ֖א, שָׁאֵ֣יל לָ֑ן מַ֣ר – רבינו שאול לנו למלאכתנו, דהיינו ללמדנו תורה, ואם נשאל ממנו בהמה ותמות נהיה פטורים מלשלם. אִקְּפִ֣יד, אָמַ֣ר לְהוּ, לְאַפְקוֹעֵ֣י מְמוֹנַ֔אי קָא בָּעֵ֖יתוּ – וכי אתם רוצים להפקיע ולהפסידני ממוני, אַדְּרַבָּ֑ה, אַתּוּן שְׁאִילְתּוּן לִ֣י – אתם שאולים למלאכתי ללמוד ממני תורה, דְּאִילּוּ֙ אֲנָ֣א מָצֵ֔י אִישְׁתַּמּוּטֵ֖י לְכוּ מַמָּשָׁכְתָּ֑א לְמַסְכְּתָ֖א – אני יכול להשתמט ולעבור מן המסכת שאנו עוסקים בה, וללמדכם את המסכת שאני חפץ ללומדה, אבל אַתּוּן֙ לָ֣א מָצֵיתוּ֙ לְאִישְׁתַּמּוּטֵ֔י – אתם אינכם יכולים להשתמט ולעבור ללמוד מסכת אחרת.

פוסקת הגמרא את הדין בענין זה: וְלָא֙ הִ֣יא – לא רבא ולא התלמידים שאולים בתמידות, אלא אִיהוּ֙ שָׁאֵ֣יל לְהוּ – רבא שאול לתלמידים בְּיוֹמָ֖א דְּכַלָּ֑ה – כשדורש לפניהם לפני הרגל, שכיון שצריך לדרוש אז בהלכות הרגל דווקא, נחשב הדבר שהוא שאול להם. וְאִינְהוּ֙ שְׁאִ֣ילוּ לֵ֔יהּ בְּשָׁאַ֖ר יוֹמֵ֑י – והתלמידים שאולים לרבא בשאר ימות השנה, שבהם יכול להשתמט מן המסכת שעוסקים בה וללמד מסכת אחרת כרצונו.

מעשה נוסף לענין שאלה בבעלים: מְרֵימַ֣ר בַּר֩ חֲנִינָ֨א אוֹנַ֜ר בּוֹרְנֵייתָ֗א [–השכיר פרידה] 'בֵּי֙ חוֹזְאֵ֔י', וכשהשכיר להם נָפַ֖ק לְדַלּוּיֵ֣י מָעוֹנָ֑ה בַּהֲדַיְיהוּ – יצא לסייע להם בהטענת המשא על הפרידה, לבסוף פָּשְׁעוּ֙ בָּ֣הּ השוכרים וּמֵ֔ית – מתה הפרידה. אָתוּ֙ לְקַמֵּ֔יהּ דְּרַבָּ֖א, וְחַיְּיבִ֣ינְהוּ. אָמְרוּ֙ לֵ֣יהּ רַבָּנָ֔ן לְרָבָ֖א, הלא פְּשִׁיעָ֣ה בְּבָעָלִ֑ים הִ֣יא, שהרי בשעת השכירות עסק עמם במלאכת הטעינה, והוי שכירות בבעלים שפטור בפשיעה [לשיטת רבינא לעיל (צה.)], ומדוע חייבת אותם לשלם. אִיבְּסִ֣יף – התבייש רבא שפסק שלא כהלכה. לְסוֹף֙ אִינַּ֣לֵּי מִילְּתָ֔א – התגלה הדבר דְּלְמַיְּסַ֥ר טָעוֹנָ֛ה הוּא דְּנָפַ֖ק – שמרימר יצא רק לראות שלא יזיקו לבהמתו בטעינה אך באמת לא עסק עמהם, ולכן הם חייבים בפשיעה.

הגמרא מקשה על שאילת התלמידים לרבא: הָנִיחָ֣א לְמַ֗אן דְּאָמַ֤ר [–רבינא לעיל (צה.)] פְּשִׁיעָ֣ה בְּבָעָלִ֔ים פָּטוּר֙, מִשּׁוּם הָכִ֣י אִיבְּסִ֔יף, אֶ֖לָּא לְמַ֣אן דְּאָמַ֑ר [–רב אחא] פשיעה בבעלים חַיָּ֖יב, אַמַּאי אִיבְּסִ֔יף – מדוע התבייש רבא, הלא פסק כהלכה שאם פשע חייב אף אם היתה השכירות בבעלים. אלא מבארת הגמרא שהמעשה היה באופן אחר: לֹ֣א מִיפַּשַׁ֔ע פָּשְׁעוּ֙ בָּ֔הּ – לא מדובר שפשעו בה, אֶ֖לָּא המקרה היה אִינְּנוּבֵ֣י אִינְּנ֑וּב, וּמֵ֖ת כְּדַרְכָּ֥הּ בֵּי֙ גַּ֣נָּב חֲיֵ֔י – שנגנבה הפרידה, ומתה כדרכה בבית הגנב, וְאָתוּ֙ לְקַמֵּ֔יהּ דְּרַבָּ֖א וְחַיְּיבִ֣ינְהוּ, כדין שוכר שחייב בגניבה ואבידה כשומר שכר. וְאָמְרוּ֙ לֵ֣יהּ רַבָּנָ֔ן לְרָבָ֖א, הלא גְּנֵיבָ֥ה בַּבְּעָלִ֖ים הִ֣יא, כלומר, אמנם שוכר חייב בגניבה, אך כאשר השכירות היתה בבעלים לפי כולם השוכר פטור על הגניבה, ולכן אִיבְּסִ֣יף, לְסוֹף֙ אִינַּ֣לֵּי מִילְּתָ֔א דְּלְמַיְּסַ֥ר טָעוֹנָ֛ה הוּא דְּנָפַ֖ק – שמרימר יצא רק לראות שאינם מרבים את המשא על הפרידה, ולא עסק עמהם במלאכה כלל, ולכן חייבים בגניבה כפי שאמר להם רבא.

משנה

משנתינו עוסקת בשומר שהיה גם שואל וגם שוכר, וארע אונס, ולא ידוע אם האונס היה בשאלה וחייב, או בשכירות ופטור. הַשּׁוֹאֵל֙ אֶת הַפָּרָ֔ה, באופן שִׁשְׁאָלָ֖הּ חֲצִי יוֹם֙ וְשָׂכָ֣רָהּ חֲצִי יוֹם, או שֶׁאָלָ֥הּ הַיּ֛וֹם וְשָׂכָ֖רָהּ לְמָחָ֑ר, או שקיבל שתי פרות מחבירו, וְשָׂכַ֥ר אַחַ֖ת וְשָׁאַ֣ל אַחַ֑ת, וָמֵ֖תָה פרה אחת באונס. מביאה המשנה ארבעה חילוקי דינים: דין ראשון, באופן שֶׁהַמַּשְׁאִ֛יל אוֹמֵ֥ר שְׁאוּלָ֖ה מֵ֣תָה, או בְּיוֹם֙ שָׁחִ֣יתָה שְׁאוּלָ֔ה מֵ֖תָה

בשעה שיהודי ירא מהקדוש־ברוך־הוא, ובפרט יראת הרוממות, אזי מקיים בשמחה ובטוב לבב כל ציוויי הקדוש־ברוך־הוא, ועד שזה פועל העניין ד"הגדיל והפליא הוי' לעשות בארץ".

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

או **בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה, וְחַלָּה** – השואל **אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, חַיָּיב** השואל לשלם. מכיון שהמשאיל תובע בטענת ודאי והשואל אינו יודע, וברי [–טענת ודאי] ושמא [–טענת ספק] ברי עדיף. דין **שני, הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר שְׁכוּרָה מֵתָה, או בְּיוֹם שֶׁהָיְתָה שְׁכוּרָה מֵתָה, או בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׁכוּרָה מֵתָה, וְחַלָּה** – וזה המשכיר **אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, פָּטוּר.** מכיון שאין תביעה ודאית וטענת הפטור היא ודאית. דין **שלישי, זֶה אוֹמֵר שְׁאוּלָה וְזֶה אוֹמֵר שְׁכוּרָה,** דהיינו ששניהם טוענים טענת ברי, **יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר שֶׁשְּׁכוּרָה מֵתָה** ויפטר מלשלם. דין **רביעי, זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יַחֲלוֹקוּ.** שהתנא ששנה את משנתינו סובר ממון המוטל בספק חולקים. ולכן על השואל לשלם חצי מדמי הפרה המתה:

גמרא

מבררת הגמרא האם יש ממשנתינו קושיא על רב נחמן: **שָׁמְעַתְּ** – מהדין הראשון יש לשמוע שאם אדם תובע את חבירו בטענת ברי, **מָנָה** [–מאה] **לִי בְּיָדְךָ, וְחַלָּה** – הנתבע **אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, חַיָּיב. לֵימָא תֻּיוּבְתָּא דְּרַב נַחְמָן** – האם תהיה ממשנתינו סתירה לדינו של רב נחמן. **דְּאִיתְּמַר, מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְחַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה אָמְרֵי חַיָּיב,** משום שברי ושמא ברי עדיף, **רַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרֵי פָּטוּר,** משום שמספק יש להעמיד הממון בחזקת בעליו. ומעתה לכאורה משנתינו המחייבת בברי ושמא סותרת לדעת רב נחמן.

מתרצת הגמרא: **כִּדְאָמַר רַב נַחְמָן** במקום אחר, **כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ עָמָּךְ שְׁבוּעָה בֵּינֵיהֶן,** דהיינו מדובר באופן שהתחייב שבועה לתובע מסיבה אחרת, ואינו יכול להישבע את אותה שבועה, ומתוך שאינו יכול להישבע משלם, **הָכָא נַמִּי** – אף כאן במשנתינו מדובר **כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ עָמָּךְ שְׁבוּעָה בֵּינֵיהֶן** ומכיון שהנתבע אינו יכול להישבע, שהרי טוען איני יודע, לכן משלם. מבארת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי עָמָּךְ שְׁבוּעָה, כִּדְרָבָא** – כפי שאמר רבא במקום אחר,

---

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז כסלו, תשכ"ב
ברוקלין.

האברך זכרי' שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה כסלו, נר ראשון דחנוכה ושואל,

א) להנאמר בקדיש "קדם אבוהון דבשמיא" בלשון נסתר, שלכאורה מוציא החזן א"ע וכן את הנוכחים מהנ"ל.

הכתוב "אבוהון", בא בהמשך להאמור מקודם לזה "דכל בית ישראל", שזהו כולל גם את הנוכחים והש"ץ. כן הנאמר בנוסח קדיש דרבנן "מן קדם אבוהון דבשמיא", בא בהמשך להתחלת הפסקא "על ישראל", ובכלל בחרו בלשון האמור (ככתוב בספר אבודרהם) מפני שכן הוא לשון חכמינו ז"ל (במשנה ר"ה סוף פרק ג' בכ"מ).

ב) למאן דאמר אשר נולדו תאומות עם השבטים [למה] לא הזכירן הכתוב כמו שהזכיר דינה.

בתורתנו נכתב רק זה שנוגע לדעת, וכמו בדינה, סיפור ארוך בזה בתורתנו.

ג) למה לא נשא יהודא תאומת אחד השבטים כ"א אשה כנענית.

הרי כבר פירש רש"י, דכנענית, היינו סוחר, ומיוסד על מאמר הגמרא בפסחים (נ' ע"א).

לפלא שכותב שאלות מעבר לים, בה בשעה שלומד בישיבה ועליו לפנות בזה למוריו ורבותיו והם יענוהו.

כיון שכל ענין בהשגחה פרטית, התקוה שמכתבי זה יעוררו להוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה וגם שיקבע עתים ללימוד תורת החסידות, וצעירי חב"ד אשר במחנו הט' ובאה"ק ת"ו בכלל, יוכלו לייעצו איזה סדר הלימוד ואופנו מתאים לפניו.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר